

JAGATE PAKARYAN
SAJRONE CERBUNG “NGOYAK LINTANG” ANGGITANE AL ARIS PURNOMO
(TINTINGAN SOSIOLOGI SASTRA)

Armyda Adinda Soraya

S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya
armydaadinda@yahoo.com

Dr. Darni, M.Hum

Dosen Jurusan S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

Abstrak

Crita sambung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo mujudake salah sawijine asiling pangeripta ngenani kedadeyan sajroning panguripane manungsa. Cerbung iki didadekake bahan panliten amarga cerbung ngandhut tema kang ana gegayutane karo panguripan masyarakat, ngenani kanyatan lan kahanan ing sakiwa tengene, mligine ing jagate pakaryan. Kahanan lan kanyatan ing jagate pakaryan iku dadi dasar panliten iki, yaiku kanggo ngonceki (1) kepriye gegambarane karyawan ing cerbung *Ngoyak Lintang*; (2) kepriye wujud konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang*; (3) kepriye sesambungane konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* karo realitas sosial sajrone bebrayan. Panliten iki mujudake panliten *kualitatif deskriptif* kanggo ngrembug uga ngandharake gegambarane pakaryan lan konflik sajrone crita sambung *Ngoyak Lintang*. Sajrone ngandharake lan njlentrehake data digunakake metode deskriptif analisis kanthi tintingan sosiologi sastra. Asile panliten iki yaiku gegambarane karyawan kang diperang dadi loro yaiku pemimpin lan andhahan. Konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung iki kaperang dadi papat, yaiku (1) anane saingan kerja, (2) pemimpin kang otoriter, (3) rebutan panguwasa, lan (4) nyogok (suap). Konflik-konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo dikarepake bisa menehi gambaran ngenani maneka kanyatan kang ana sajrone bebrayan.

Kata wigati: gegambarane karyawan, konflik ing jagate pakaryan, realitas sosial

Abstrak

Cerita sambung *Ngoyak Lintang* buah karya Al aris Purnomo merupakan salah satu pemikiran pengarang tentang peristiwa kehidupan manusia. Cerbung ini dijadikan bahan penelitian karena mengandung tema yang berhubungan dengan kehidupan masyarakat, tentang kenyataan dan keadaan lingkungan sekitar, khususnya dalam dunia kerja. Keadaan dan kenyataan di dunia kerja menjadi dasar penelitian ini yaitu untuk menganalisis (1) bagaimana gambaran pekerja dalam cerbung *Ngoyak Lintang*; (2) bagaimana wujud permasalahan-permasalahan yang terjadi di dunia kerja dalam cerbung *Ngoyak Lintang*; serta (3) bagaimana hubungan permasalahan-permasalahan yang terjadi di dunia kerja dalam cerbung *Ngoyak Lintang* dengan realitas sosial yang ada dalam masyarakat. Penelitian ini merupakan penelitian deskriptif kualitatif guna meneliti dan menjelaskan gambaran pekerjaan beserta permasalahan didalamnya. Dalam menganalisis data, digunakan metode deskriptif analisis dengan kajian sosiologi sastra. Hasil dari penelitian ini yaitu gambaran tentang pekerja yang dikelompokkan menjadi dua, yaiku pemimpin dan bawahan. Selain itu, ada juga permasalahan dalam dunia kerja yang meliputi (1) saingan kerja, (2) pemimpin yang otoriter, (3) rebutan kekuasaan, dan (4) kasus suap. Permasalahan di dunia kerja dalam cerbung *Ngoyak Lintang* karya Al Aris Purnomo diharapkan memberi gambaran tentang berbagai kenyataan dalam kehidupan.

Kata Kunci: gambaran karyawan, wujud permasalahan di dunia kerja, realitas sosial

PURWAKA

Sastra minangka wadhah kanggo pamikiran lan ide-ide kreatif sing objeke manungsa iku dhewe, lan uripe kanthi media basa. Panguripan lan sastra nduweni sesambungan kang raket lan ora bisa dipisah. Manungsa lan panguripane mujudake mula bukannya sawijining reriptan sastra. Sastra uga diripta kanthi tujuwan kanggo medharake ide, teori utawa sistem kang gegayutan karo

manungsa. Minangka reriptan kreatif, sastra kudu bisa nuwuhake kreasi kang becik sarta endah, lan menehi piguna tumrap manungsa. Sastra kudu bisa dadi panggonan kanggo nyalurake ide-ide kang dipikirake lan dirasakake dening pangriptane. Laras karo andharane Nurgiyantoro (2005:4), menawa reriptan sastra sengaja diripta dening pangripta, saemper kanyatan kang ana

saengga bisa dirasakake kaya dumadi temenan. Reriptan sastra nduweni teges kreatif yaiku reriptan sastra kudu bisa nuwuhake kreasi kang endah lan bisa ngaturake kaendahane dening pemaos. Saliyane iku, Endraswara (2008:78) uga ngandharake karya sastra yaiku ekspresi panguripane manungsa sing ora uwal saka bebrayan. Manungsa lan panguripane minangka wewujudan saka anane mula bukane reriptan sastra.

Reriptan sastra ing jagat Sastra Jawa dadi rong genre, yaiku sastra tradhisional lan sastra modern. Sastra tradhisional kaiket dening paugeran-paugeran tartamtu, kayata tembang macapat lan kidung dene sastra modern kang awujud gancaran ora kaiket dening paugeran-paugeran tartamtu, tuladhane crita cekak, crita sambung, novel lan sapanunggalane (Hutomo, 1975:89).

Ing jagading kasusastran ana reriptan sastra kang ngandhut tema sosial. Reriptan kasebut akeh-akehe medharake babagan panguripan sosiale manungsa. Sosiologi sastra pikantuk akeh kawigaten lan nuduhake kawigaten ngenani panguripan sosial manungsa.

Sawijining reriptan sastra kang dikarepake kaya wedharan mau yaiku carita sambung utawa cerbung kang asesirah *Ngoyak Lintang*. Reriptan sastra *Ngoyak Lintang* iki mujudake sawijining cerbung kang kapacak ing kalawarti Panyekar Semangat, edisi 27 yaiku tanggal 6 Juli 2013 nganti edisi 49, yaiku tanggal 7 Desember 2013. Cerbung iku kalebu jinising reriptan kreatif gancaran kajaba novel, cerkak, lan reriptan liyane. Cerbung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo iki didadekake objek panliten amarga reriptan karya kasebut durung ana kang nлити.

Carita *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo nyritakake panguripan sajrone jagad pakaryan. Ing jagade pakaryan mesthi ana pawongane kang sinebut karyawan. Karyawan ing jagading pakaryan kaperang dadi loro yaiku pimpinan lan andhahan. Cerbung *Ngoyak Lintang* iki nggambarake anane gegambarane ngenani pimpinan lan andhahan. Gegambarane ngenani pimpinan digambarake lumantar paraga Jaya Pribadi. Paraga iki minangka paraga kang apik bebudene lan nduweni sipat-sipat kepemimpinan. Saliyane iku paraga Dwi Jaya Wibawa lan Widyaningsih uga nduweni gegambarane kang padha. Sipat-sipat pemimpin kang utama mau menehi daya pangaribawa kang apik tumrap lumakune pakaryan ing perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup, nanging sawise pimpinan perusahaan diganti dening Kartika Indri Pawestri kabeh kang wis lumaku kanthi tumata dadi bubar. Perusahaan dadi kebak perkara-perkara.

Perkara-perkara kang tuwuh sajroning perusahaan dijalari saka tumindake Kartika kang otoriter marang andhahane. Tumindak kang otoriter iku amarga sipat srakahe Kartika. Dheweke kepengin dadi direktur utama ing perusahaan, nanging ora disarujuki dening para andhahane. Kabeh kepengin kang dadi direktur utama yaiku Widyaningsih amarga dianggep luwih bisa mimpin lan ngemonah perusahaan, mula tuwuh anane konflik maneh sajroning perusahaan yaiku rerebutan panguwasa. Kanggo bisa nggayuh kalungguhan direktur utama Kartika nggunakake maneka cara.

Ing jagate pakaryan pancen wis lumrah ana samubarang sing kaya mangkono. Pakaryan yaiku salah sawijining bab kang didadekake pokok panguripan (KBBI, 2001:554). Urip bebrayan ing masyarakat padasan ana hakekat urip yen manungsa urip iku kanggo kerja kanthi sregep supaya bisa mangan lan ngibadah marang Gusti kanggo mikolehi panguripan kang slaras (Wisadirana, 2005:64)

Jinise pakaryan iku akeh banget. Kabeh diperang adhedhasar klompok kelas sosial. Bertrand (sajrone Wisadirana, 2005:114-115) ngandharake pawongan kang diklompokake bebarengan amarga ranking sosial kang padha, mligine kanggo pawongan kang nduweni sesambungan kang raket minangka kelas sosial utawa lapisan sosial. Masyarakat kaperang dadi pirang-pirang spesifikasi yaiku kelas paling dhuwur, kelas menengah, kelas rendah, kelas pegawai kantor, kelas bisnis, kelas pegawai profesional, lan para tani.

Laras karo andharane Wisadirana mau, Moenir uga nduweni pamawas ngenani pakaryan. Miturut Moenir (1988:1) pakaryan minangka rerencening tumindake manungsa kanggo nggolek lan mikolehi samubarang supaya bisa nyukupi kabutuhan nalika urip. Tumindak iku mau dilakoni kanthi tumata utawa *organisir*, ateges pakaryan ditindakake sajrone lingkup organisasi. Mula wis lumrah yen ing jagate pakaryan iku karyawann, yaiku ana wong kang mimpin utawa pemimpin, sarta ana wong kang dipimpin utawa andhahan.

Adhedhasar katrangan kang diandharake sajroning reriptan kasebut, ing kalodhangan iki cerbung *Ngoyak Lintang* bakal ditindingi mawa tintingan sosiologi sastra. Sosiologi sastra digunakake minangka piranthi kanggo ngonceki Samubarang kang ana ing jagading pakaryan sajroning cerbung *Ngoyak Lintang* kanthi luwih jero lan cetha. Kapisan, gegambarane karyawan kang kaperang dadi loro yaiku pemimpin lan andhahan. Kaloro, wujud konflik ing jagate pakaryan. Konflik minangka bab lumrah kang dumadi ing jagade pakaryan. Saben pawongan mesthi tau ngalami konflik. Akeh faktor kang bisa njalati tuwuhe konflik, kayata faktor ekonomi, emosi, lingkungan, kaluwarga. Saben pawongan ora bisa nyingkrihi anane konflik, mula kudu bisa mungkasi konflik kasebut kanthi cara kang becik. Rivai (sajrone Moenir, 1988:311) ngandharake konflik kang dumadi ing jagade pakaryan bisa diklompokake dadi 6, yaiku beda pamawas, saingan kerja, nyalahgunakake wewenang, rebutan jabatan, lan KKN.

Kabeh bab kang wis diandharake mau bakal ditindingi mawa tintingan sosiologi sastra. Sosiologi sastra asale saka tembung sosiologi lan sastra. Sosiologi asale saka basa Yunani kang kadhapuk saka rong tembung yaiku *socius*, kang nduweni teges kanca/masyarakat, lan tembung *logos* kang tegese ilmu *pengetahuan* pamikiran. Sosiologi tegese ilmu pengetahuan kepriye awake dhewe urip kekancan, lan urip ing satengahing masyarakat. Sacara institusional

objek sosiologi lan sastra yaiku manungsa sajroning masyarakat. Masyarakat yaiku wong-wong kang urip bebarengan lan ngasilake kabudayan (Ratna, 2009:4). Tujuwane sosiologi sastra yaiku ningkatake kawruh tumrap sastra kang ana gegayutane karo masyarakat.

Faruk (sajroning Endraswara, 2011:77) ngandharake, sosiologi sastra minangka disiplin kang ora nduweni wujud, studi-studi empiris lan gegayutan karo masyarakat. Panemu kang rada beda diandharake dening Endraswara (2011:77). Endraswara nduweni pamawas yen sosiologi sastra yaiku cabang panliten sastra kang asipat reflektif. Panliten iki narik kawigatane panliti minangka pangilon panguripane masyarakat. Sastra salah sawijining refleksi lingkungan antaraning pangripta, kanthi kahanan sosial kang dirembakake sajroning reriptan sastra, lan nduweni gegayutan karo masyarakat.

Wellek lan Warren (1990:84) ngandharake menawa ana 3 pamarekan kang beda sajroning sosiologi sastra, yaiku (1) sosiologi pangripta kang ngandharake status sosial, ideology sosial lan liya-liyane kang gegayutan karo pangripta kang ngasilake reriptan sastra, (2) sosiologi reriptan sastra kang ngandharake reriptan sastra iku dhewe, lan (3) sosiologi sastra kang ngandharake babagan pamaos lan pangaribawa sosial reriptan sastra.

Sosiologi sastra nliti sastra lumantar telung perspektif (Endraswara, 2011:80), antarané: (1) perspektif teks sastra, yaiku panliti nganalisis salah sawijining refleksi panguripane masyarakat, (2) perspektif geografis, yaiku panliti nganalisis pangripta, lan (3) perspektif reseptif, yaiku panliti nganalisis panrimane masyarakat dening teks sastra. Ian Watt (sajroning Faruk, 2010:5) uga ngandharake 3 warna pamarekan kang beda, yaiku (1) konflik sosial pangripta, (2) sastra minangka kaca benggane masyarakat, lan (3) paedah sosial sastra.

Saka andharan mau kang dadi lelandhesane panliten iki yaiku teori pakaryan saka pamawase Moenir lan tintingan sosiologi sastrane Ian Watt sing digunakake sajrone panliten kaajab bisa menehi wangsulane saka underane panliten lan bab-bab sing kepengin diwedharake sajrone panliten.

METODHE

Panliten ngenani *Jagate Pakaryan sajrone Cerbung Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo nggunakake metodhe kualitatif kang asipat dheskriptif. Metodhe kualitatif yaiku metodhe kang digunakake sajrone panliten kang diwatesi dening fakta-fakta sosial. Fakta sosial minangka fakta-fakta kang diandharake dening sawijining subjek (Ratna, 2009:47). Metodhe kualitatif kang asipat dheskriptif utawa biyasa diarani metodhe kualitatif dheskriptif tegese dhata kang ditintingi lan asil tintingane awujud fenomena, ora awujud angka-angka utawa koefisien kang ana gegayutane karo variabel (Aminuddin, 1990:15).

Sumber data yaiku bahan kang diteliti sajrone panliten. Sumber data ing panliten kasusastran yaiku karya sastra lan naskah. Miturut Ratna (2011:47) ing ilmu sastra sumber datane yaiku sastra lan naskah. Cundhuk karo

andharan kasebut, panliten iki kalebu panliten sastra mula nggunakake sumber data kang awujud karya sastra. Sumber data kang digunakake sajrone panliten iki kaperang dadi loro, yaiku sumber data primer lan sekunder. Sumber data primer yaiku cerbung kanthi irah-irahan *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo. Karya sastra iki mujudake cerbung basa Jawa kang kapancang ing kalawarti Panjekar Semangat. Cerbung iki kaperang dadi 23 edhisi, diwiwiti saka edisi 27 yaiku tanggal 6 Juli 2013 nganti edisi 49, yaiku tanggal 7 Desember 2013.

Dene sumber data sekunder yaiku buku-buku panyengkuyung. Buku-buku panyengkuyung iku mau ateges buku-buku literatur kang nyengkuyung kanggo nggonceki cerbung *Ngoyak Lintang* kanthi tintingan sosiologi sastra. Mula, buku-buku panyengkuyung mau kudu ana sesambungane karo pakaryan. Ora mung buku-buku wae, sumber data sekunder ing kene bisa awujud asil panliten, artikel,

Teknik analisis dhata kang digunakake sajrone panliten iki yaiku dheskriptif analitik. Teknik dheskriptif analitik yaiku analisis kang ditindakake kanthi cara ngandharake *fakta-fakta*, banjur diterusake tahap analisis (Ratna, 2009:53). Teknik analisis dheskriptif digunakake amrih bisa njlentrehake kanthi cermat, titi, lan jero tumrap dhata-dhata *faktual* lan *akurat* ngenani fakta-fakta, uga gegayutan karo *fenomena* kang ana sajrone objek tintingan kanthi menehi *pemahaman* kang cukup.

ANDHARAN

Ing bab iki bakal diandharake asiling panliten ngenani jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang*. Andharan kapisan yaiku ngenani gambarane karyawan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang*. Gambarane karyawan iki kaperang dadi loro yaiku pemimpin lan andhahan. Gegambarane pemimpin lan andhahan iki digambarake lumantar paraga-paragane.

Bab keloro sing dirembung ngenani wujud konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo. Konflik pancen wis lumrah dumadi ing jagate pakaryan. Konflik kang dumadi bisa tuwuh jalaran saka awake dhewe (internal) uga bisa dijalari saka lingkungan (eksternal). Wujud Konflik sing ana sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* bisa dijlentrehake dadi patang wujud. Wujud konflik ing jagate pakaryan kasebut yaiku anane saingan kerja, tumindake pimpinan kang ala, nyogok (suap), lan rebutan kuwasa. Ing ngisor iki bakal dijlentrehake siji mbaka siji gegambarane konflik ing jagate pakaryan kasebut.

(1) Anane Saingan Kerja

Ing jagate pakaryan mesthi ana panguwasa lan andhahan. Kabeh tujuwan lan pepenginan sajrone lembaga perusahaan bakal bisa kagayuh yen kekarone bisa sengkut gumregut, padha-padha *kerja sama* nglaksanakake tugase kanthi pener. Suwalike, pepenginan mau ora bisa kagayuh yen kekarone ora bisa rukun lan ora *kerjasama* kanthi kompak.

Saingan ing jagate pakaryan minangka salah sawijine bab kang wis lumrah. Saingan diperlokake nalika ngayahi jejibahan amarga kanthi saingan para

karyawan nduweni greget marang apa kang dadi pakaryane. Saka greget iku mau para karyawan saingan supaya pakaryan kang digarap antuk apresiasi. Saingan iku bisa kaperang dadi loro, yaiku saingan kanthi cara kang bener (*sportif*) lan saingan kanthi cara kang nyimpang.

Ing jaman era globalisasi kaya saiki mung sithik pawongan kang ngayahi jejibahan kanthi saingan kang apik. Akeh-akehe pawongan nindakake saingan kanthi cara kang nyimpang. Kabeh iku dilakoni ora mikir bener utawa salah, nanging sing baku bisa nggayuh apa kang dadi pepenginanane. Ing cerkak *Ngoyak Lintang* uga menehi gambaran ngenani anane saingan kerja.

Saingan kerja ing kene minangka saingan kerja kang nyimpang. Maneka cara digunakake kanggo nggayuh pepenginanane. Kaya dene panangkepe Jaya Pribadi sing ngandharake yen ing jaman modern kaya saiki persaingan bisnis saya kejem. Para pawongan kang nindakake bisnis nggango maneka cara supaya bisa nggayuh pepenginanane yaiku golek untung. Gambaran persaingan kerja kang nyimpang sarta panganggepe Jaya Pribadi kanthi dramatik ana sajrone cuplikan kaya mangkene.

...Emosi kang dilandhesi ego bisa njlomprongake kahanan marang swasana kang ora diajab, semono uga kosok baline. Saliyane kuwi, saiki persaingan bisnis saya kejem, ora wigih-wigih njegal kanca kanggo golek dalan nguwasani Pasar. Pokoke embuh dalan kuwi bener utawa nyimpang sing baku sedyane kelakon.

(Purnomo, PS:37.2013:19)

Pethikan ing ndhuwur nggambarake anane saingan kerja antarane pawongan utawa klompok pawongan siji lan liyane. Ing jagate pakaryan jaman saiki akeh banget pawongan kang nglakoni tumindak saingan kanthi cara kang ora bener. Maneka warna cara digunakake supaya apa kang dikarepake bisa klakon.

Saliyane saingan kanthi cara kang ora bener, ing jagate pakaryan uga isih ana karyawan-karyawan kang saingan kanthi cara kang becik. Kaya kang dilakoni dening para karyawan-karyawan PT Kartika Jaya Pribadi Grup. Pimpinan perusahaan, Jaya Pribadi, pancen bakal menehi hadhiah marang para karyawane kang nduweni prestasi apik. Saben wulan bakal para karyawan kang dinilai nduweni prestasi bakal diwenahi hadhiah. Bab kuwi ndadekake para karyawan pada semangat makarya lan padha saingan karo karyawan-karyawan liyane supaya bisa mikolehi prestasi iku mau. Cuplikane kaya ing ngisor iki.

Kantor Kartika Jaya Pribadi Grup isih lumaku kaya padatan. Para pegawai padha nuduhake keprigelane dhewe-dhewe saperlu ngundhakake kawasisane. Wis dadi tradhisi ing kantor Kartika Jaya Pribadi Grup saben sasi pegawai kang berprestasi bakal oleh hadhiah. Kuwi sing ndadekake para pegawai prigel lan semangat makanthar-kanthar supaya bisa oleh hadhiah kasebut.

(Purnomo, PS:29.2013:19)

Saingan ing jagate pakaryan pancen dibutuhake. Bab kuwi disebabake amarga lumantar saingan para pawongan kang makarya nduweni semangat lan greget nalika makarya. Saka asil olehe makarya iku mau bakal antuk apresiasi saka pimpinan. Kaya kang wis diandharake mau, saingan ana rong jinis yaiku saingan kanthi cara kang becik lan saingan kanthi cara kang nyimpang. Saingan kanthi cara kang becik bakal bisa nggayuh apa kang dadi kekarepane kanthi rukun antarane pawongan siji lan sijine. Nanging, saingan kanthi cara kang nyimpang, nggunakake maneka warna cara bakale dadi dredah.

(2) Tumindake Pimpinan kang Ala

Cerbung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo iki nuduhake bab kasebut. Ing cerbung iki nyuguhake gegambarane pemimpin kang nduweni tumindak ala yaiku tumindak pemimpin kang sembrana lan tumindak pemimpin kang ngudi kekarepane dhewe. Tumindak-tumindak iki kagambarake lumantar paraga-paragane kang bakal dijlentrehake siji mbaka siji ing ngisor iki.

a. Sembrana

Sembrana minangka tumindak kang nglakoni samubarang kanthi ora temenan (Poerwadarminta, 1937:555). Tumindak sembrana minangka salah sawijining tumindak kang ala. Tumindak iki ora samesthine ditindakake dening para pemimpin, amarga yen tumindak iki ditindakake bakal bubrah apa wae kang dikemonah.

Ing cerbung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo iki nggambarake pemimpin kang nduweni tumindak ala yaiku sembrana. Pengarang nggambarake tumindak sembrana iki lumantar paraga Eka Jaya Wiguna. Eka Jaya Wiguna minangka pimpinan ing perusahaan PT. Wiguna Cemerlang. Gegambarane Eka Jaya Wiguna minangka pimpinan kang sembrana digambarake lumantar cuplikan ing ngisor iki.

Ing njero ruwang direktur utama, swasana rada panas. Dudu panas hawane, nanging panase rembugan antarane Jaya Pribadi lan Eka Jaya Wiguna.

“Ah.. ora bisa. Pokoke aku wis ora bisa menehi modhal maneh. Modhal kawitan sing dakwenhake wis luwih saka cukup. Kabeh wis dakpetung njlimet, kalebu yen nganti ngalami krisis, malah wis dakcawisi modhal talangan. Upama kuwi isih kurang, ateges kowe sembrana lan ana sing ora pener anggonmu ngemonah perusahaanmu.

(Purnomo, PS:29.2013:19)

Cuplikan ing ndhuwur menehi gambaran yen Eka Jaya Wiguna minangka pemimpin kang sembrana. Dheweke ora bisa ngatur keuangan sajrone perusahaanane. Kabukten dheweke isih njaluk modhal tambahan marang bapake, kamangka modhal iku wis dirasa luwih dening bapake.

Pemimpin kudune bisa ngemonah sawijining perusahaan kanthi becik, saengga bisa kagayuh apa wae kang dadi tujuwane. Saliyane iku yen pemimpin bisa tumindak becik bakale dadi patuladhan tumrap andhahane. Tumindak Eka Jaya Wiguna minangka

pemimpin kang sembrana ora mung digambarake dening Jaya Pribadi wae. Gegambarane Eka Jaya Wiguna minangka pemimpin kang sembrana dening pengarang digambarake lumantar pananggepe paraga liya yaiku para direktur. Cuplikane kaya ing ngisor iki.

Geneya dudu Eka Jaya Wiguna? Para direktur kuwi wis ngerti carane nyambut gawe Eka Jaya Wiguna kang sembrana, ora beda adoh kaya Kartika Indri Pawestri wektu saiki. Upama Eka Jaya Wiguna kang diunggahke kanggo ngganteni Kartika Indri Pawestri tenah padha wae bakal bubrah, utawa malah bisa ambruk. Para direktur kuwi ngerti kalamun perusahaan sing dikemonah Eka Jaya Wiguna yakuwi PT. Wiguna Cemerlang bisa lumaku lan lancar awit saka krenahe Kinar Wati, bojone Eka Jaya Wiguna.

(Purnomo, PS:37. 2013:19)

Pethikan ing ndhuwur nuduhake carane pengarang nggambarake tumindake Eka Jaya Wiguna kang sembara lumantar pananggepe paraga liya. Paraga Eka Jaya Wiguna minangka pimpinan PT Wiguna Cemerlang kang sembrana. Dheweke ora temenan anggane ngemonah perusahaan. Bab iku yen ditindakake dening para pemimpin, apa wae kang dikemonah bakale dadi bubrah.

b. Ngudi Kekarepane Dhewe

Tumindak ngudi kekarepane dhewe utawa *egois* minangka tumindak kang ora sameshine diduweni dening pemimpin. Para pemimpin kudune tansah bisa ngayomi para andhahane ora mung ngudi kekarepane dhewe wae. Ing cebung *Ngoyak Lintang* anggitané Al Aris Purnomo tumindak iki digambarake lumantar paraga Kartika Indri Pawestri. Paraga Kartika minangka pimpinan perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup kang ngudi kekarepane dhewe tanpa mikir pawongan liya. Gegambaran ngenani tumindak Kartika Indri Pawestri minangka pimpinan kang ngudi kekarepane dhewe digambarake lumantar cuplikan kaya ing ngisor iki.

Wanita pimpinan Kartika Jaya Pribadi Grup kuwi rumangsa seneng nalika kekarepane dituruti, ora nggagas akibat apa kang bakal nemahi. (Purnomo, PS:41.2013:19)

Cuplikan ing ndhuwur nuduhake yen wanita pimpinan perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup sing ora liya yaiku Kartika Indri Pawestri minangka pimpinan kang ngudi kekarepane dhewe. Dheweke seneng nalika kekarepane dituruti tanpa mikir pawongan liya lan akibat kang bakal ditemahi.

Tumindake Kartika Indri Pawestri ora mung ngudi kekarepane wae. Tumindake kang ngudi kekarepane kuwi uga dibarengi karo tumindak ngancem marang andhahane. sapa wae andhahane kang ora manut karo apa kang dikarepake dheweke bakal tumindak teges, salah sawijine yaiku mecat andhahane iku mau. Cuplikan gegambarane Kartika Indri Pawestri minangka pemimpin kang ngudi kekarepane kathi dramatik kaya ing ngisor iki.

“Panjenengan wis suwe ngabdi ana Kartika Jaya Pribadi Grup, lan loyal banget karo

almarhum Jaya Pribadi. Nanging kerik-kerik iki panjenengan semune tansah ora sarujuk marang kekarepanku. Bab kuwi njalari gojrag-gajrag kaya wong pincang. Saiki dak tanting sepisan maneh, panjenengan isih bisa ana kene nanging kudu manut karo karepku. Nanging aku iya ora bakal nggondheli yen panjenengan bakal mundur,” ukarane Kartika Indri Pawestri keprungu lumrah wae, nanging ngemu teges kang jero tumrap Sigihartanto. (Purnomo, PS:41.2013:19)

Cuplikan mau nuduhake paraga Kartika Indri Pawestri minangka pimpinan kang ngudi kekarepane dhewe. Dheweke tansah ngancem para andhahane sing ora sarujuk marang kekarepane. Tuladhane yaiku paraga Sugihartanto kang loyal banget marang pimpinan sadurunge yakuwi almarhum Jaya Pribadi ora sarujuk marang tumindak lan kekarepane Kartika Indri Pawestri kang otoriter. Bab kuwi ndadekake kartika Indri Pawestri mangkel amarga apa kang dadi kekarepane ora dituruti dening Sugihartanto. Banjur ngancem Sugihartanto kanthi cara alus nanging iku minangka pasemon.

Ing kene pimpinan nduweni tumindak kang nyimpang saka tumindak becik kang kudune ora diduweni dening pimpinan. Paraga Kartika Indri Pawestri isih dadi pirembugan ing kene. Saliyane nggawe aturan-aturan anyar dhewe, tumindak otoriter kang dilakoni dening Kartika Indri Pawestri yaiku ngudi kekarepane dhewe tanpa mikir kahanane wong liya. Dheweke teges kang kaku nalika ngemonah perusahaan. Dadi ing kene ora teges maneh nanging tumuju marang tumindak otoriter. Cuplikane kanthi dramatik kaya ing ngisor iki.

“Ateges kabeh sing dakrungu bener. Saiki mangkene, aku bakal tumindak luwih teges. Kabeh kang kabotan utawa ora cocog marang aturan anyar kena metu saka perusahaan iki. Dene yen isih kepengin nyambut gawe ana Kartika Jaya Pribadi Grup, kudu maut aturan-aturan anyar kang daktetepake. Keputusan iki ora kena diganggu gugat.” (Purnomo, PS:40.2013:20)

Saka pethikan kasebut nuduhake tumindake Kartika Indri Pawestri kang otoriter. Sadurunge dicritakake yen para karyawan lan direktur liyane wis padha ora seneng karo kepemimpinan Kartika Indri Pawestri. Carane ngemonah perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup sekarepe dhewe. Diwiwiti nalika dheweke gawe aturan jam kerja karyawan ditambahi sakjam, banjur karyawan-karyawan kang pinter lan prigel diPHK amarga ora sarujuk karo dalan pikirane Kartika Indri Pawestri. Dheweke uga ngangkat karyawan-karyawan anyar kang loyal marang dheweke sing isane mung sendika dhawuh nuruti apa karepe. Dheweke meruhi tumindak para karyawan kang ora sarujuk dalan pikirane mau. Mula, dheweke nggunakake wewenange kanthi otoriter yen para karyawan isih kepengin nyambut gawe ing perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup kudu manut aturan-aturan anyar kang ditetepake dening Kartika Indri Pawestri.

Gegambaran ngenani Kartika Indri Pawestri minangka pimpinan kang ngudi kekarepane dhewe nuduhake tumindake pimpinan kang ala. Saliyane kuwi uga Eka Jaya Wiguna kang sembrana nuduhake tumindake pimpinan kang ora pantes dadi patuladhan. Tumindake pemimpin kang sembrana lan ngudi kekarepane dhewe minangka konflik kang wis lumrah dumadi ing jagate pakaryan.

(3) Nyogok (suap)

Tembung nyogok (suap) iki ana sambung rakete karo bab dhuwit, yaiku nyogok utawa nyuap nganggo dhuwit (Poerwadarminta, 1985:958). Nyogok iki sawijining tumindak kang cundhuk marang sipat ala, kanthi cara menehi samubarang marang wong liya, nanging nganggo syarat tartamtu. Sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* gegambaran nyogok iki katindakake dening paraga kang aran Kartika Indri Pawestri.

Kartika Indri Pawestri kalebu panguwasa kang otoriter utawa ngudi kekarepane dhewe. Kabeh para andhahane kudu nuruti apa kang dadi kekarepane, mula saben mungkasi perkarane nggunakake dhuwit. Kaya dene kedadeyan nalika dheweke mrentah Eka Jaya Wiguna kanggo njegal Widyaningsih kang dirasa dadi saingane kang bakal ngrebut kalungguhane. Dheweke nggunakake dhuwit minangka piranti saperlu narik kawigatene wong liya amrih gelem nglakoni apa kang dadi prentahe. Andharan kasebut bisa dideleng ing pethikan ngisor iki.

“Kanggo nglancaraké usahamu. Dak wenéhi dhuwit Rp 10 yuta. Dak kira iku cukup kanggo kaperluwan iki. Sing dak karepake kowe kudu bisa njegal Widyaningsih. Nganggo cara apa wae!” prentahe Kartika Indri Pawestri marang Eka Jaya Wiguna (Purnomo, PS:44.2013:20)

Pethikan ing ndhuwur nggambarake Kartika Indri Pawestri nglakoni tumindak nyuap. Dheweke nyuap Eka Jaya Wiguna kanthi dhuwit sepuluh yuta. Dheweke nggunakake dhuwit sepuluh yuta mau supaya narik kawigatene Eka Jaya Wiguna amrih gelem nglakoni prentahe yaiku njegal Widyaningsih.

Gambaran nyogok utawa suap sajroning cerbung iki saliyané nggunakake piranti dhuwit, uga nyogok kanthi menehi kalodhangan marang kulawargane wong kang diprentah yaiku bakal didadekake karyawan ing perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup. Bab iki mesthi wae narik kawigatene wong liya amrih gelem nglakoni prentahe. Andharan kasebut bisa dideleng ing pethikan ngisor iki.

“Aku ora kuwatir, nanging kepriye wae atiku serik. Saiki coba panjenengan goleki sisik melik, sapa wae kang ngadeg ing samburine Dwi Jaya Wibawa. Aja nganti keclithut!”

“Inggih. Menawi sampun dipunmangertosi lajeng kados pundi? Dipun napakaken tiyang punika?”

“Kuwi mengko dipikir keri, sing baku awake dhewe ngerti sapa wae ing mburine Dwi Jaya Wibawa. Saiki panjenengan goleki dhisik. Panjenengan wis ngerti ta apa bebungah sing

bakal panjenengan tanpa yen bisa ngleksanakake prentahku. Kaluwarga panjenengan bakal dak dadekake pegawai ing kantor kene. Panjengengan ngerti!” Mendardi Suwoso banjur metu saka ruwang direktur utama. (Purnomo, PS:42.2013:19)

Pethikan ing ndhuwur menehi gegambaran ngenani tumindak nyogok kang dilakoni dening Kartika Indri Pawestri. Beda karo nalika nyogok Eka Jaya Wiguna kanthi piranti dhuwit, dheweke nyogok Mendardi Suwoso kanthi gelem nrima kaluwargane dadi pegawai ing perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup. Kanthi iming-iming kang narik kawigatene, mula dheweke gelem nglakoni apa kang diprentahake Kartika Indri Pawestri.

Tumindak nyogok utawa suap akeh-akehe ditindakake dening wong kang sugih lan nduweni kalungguhan. Kabeh para andhahane kudu nuruti apa kang dadi kekarepane, mula saben mungkasi perkarane nggunakake dhuwit. Dhuwit pancen narik kawigatene kabeh wong, mula dhuwit sing didadekake piranti kanggo nglakoni tumindak nyogok

(4) Rebutan Panguwasa

Panguwasa bisa uga diarani kalungguhan, jabatan, lan pangkat. Panguwasa minangka salah sawijining bab kang dadi pepenginan kabeh pawongan. Saben pawongan kang nduweni kuwasa bakal nduweni wewenang. Ing jagate pakaryan rebutan panguwasa minangka salah sawijining wujudé konflik. Cara nggayuh panguwasa iku mau sing bisa nuwuhake konflik. Carane bisa kanthi cara kang becik utawa *sportif* uga kanthi cara kang ala utawa licik. Sing bisa nuwuhake konflik yakuwi rebutan panguwasa kanthi cara kang licik. Ing cerbung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo iki tinemu rebutan panguwasa kanthi cara kang licik. Cara iku mau yaiku rebutan panguwasa kanthi cara ngancem, tindak aniaya, lan nyulik.

a. Rebutan Panguwasa kanthi Cara Ngancem

Ngancem yaiku salah sawijining tumindak krimanal kanthi tujuan nyilakani liyan. Sajrone cerbung *Ngoyak Lintang*, tumindak ngancem iki dilakoni dening paraga Eka Jaya Wiguna. Dheweke ora trima yen ibune, Kartika Indri Pawestri, sing dadi direktur utama PT Kartika Jaya Pribadi Grup. Mula dheweke ngancem ibuke. Nanging, anak pambarepe iku mau luluh lan nurut marang apa kang diaturake ibuke. Dheweke sesambungan karo ibuke kanggo njegal Widyaningsih. Eka Jaya Wiguna gelem nuruti kekarepane ibuke mau, nanging uga ngancem njaluk syarat. Cuplikane kanthi dramatic bisa dideleng kaya ing ngisor iki.

“Kula badhe nyengkuyung panjenengan, nanging wonten syaratipun.”

“apa syarate?”

“Mbenjang menawi panjenengan lengser, kula ingkang kedah dados ahli waris minangka direktur utama Kartika Jaya Pribadi Grup.”

(Purnomo, PS:45.2013:19)

Sawise Kartika Indri Pawestri nyarujuki syarat kang dikarepake Eka Jaya Wiguna, banjur Eka Jaya

Wiguna njegal Widyarningsih kanthi cara ngancem uga. Tumindak ngancem ing kene diwujudake kanthi cara teror. Teror yaiku tumindak kriminal kanthi tujuwan menehi rasa wedi. Tumindak iki dilakoni dening paraga Eka Jaya Wiguna. Kanggo nggayuh pepenginan supaya dadi direktur utama dheweke ngancem Widyarningsih kanthi neror nganggo bathang pitik. Cuplikan ngisor iki menehi gambaran rerangkene kadadayan sing nggambarake andaran kasebut kanthi dramatik.

Ing Pos keamanan omahe Widyarningsih, satpam kang jaga nampa kiriman paket kang katujokake marang Widyarningsih.

Sorene, nalika Widyarningsih mbukak paket kuwi kaget. Isine bathang pitik tanpa endhas lan sikil. Wanita umur telungpuluh loro taun kuwi wis ngira menawa bakal ana teror marang dheweke, awit sadurunge wis dikandhani dening priyatama. Widyarningsih banjur telpun Rukma Nurcahyanto. (Purnomo, PS:45.2013:19)

Pethikan ing ndhuwur nuduhake tumindake kang ora patut dituladhane. Dheweke nggunakake cara kang licik kanggo nggayuh pepenginan supaya bisa dadi direktur utama PT Kartika Jaya Pribadi Grup. Dheweke ngancem Widyarningsih kanthi cara neror ngirim bathang pitik tanpa endhas lan sikil. Bab kuwi dikarepake supaya Widyarningsih wedi lan mundur saka calon direktur utama PT. Kartika Jaya Pribadi Grup.

b. Rebutan Panguwasa kanthi Cara Tindak Aniaya

Tindak aniaya minangka salah sawijining tindak kriminal. Miturut UU Pasal 351 Ayat 4 tindak aniaya yaiku tumindak kang dilakoni kanthi disengaja kanggo ngrusak lan gawe cacate liyan. Ing cerbung *Ngoyak Lintang*, tindak aniaya iki dilakoni dening paraga Eka Jaya Wiguna lumantar preman bayaran. Dheweke nglakoni tindak aniaya iki marang Rukma Nurcahyanto, adhike Widyarningsih, amarga Rukma Nurcahyanto dianggep ngalang-alangi niyate kanggo njegal Widyarningsih. Cuplikane kanthi dramatik kaya ing ngisor iki.

...Tekan dalan kang rada peteng lan sepi, pit motore dipepet pit motor loro. Tanpa taha-taha wong papat kang numpak pit motor, salah sijine nyabetake pedhang marang Rukma Nurcahyanto. Rukma Nurcahyanto endha lan ngendhegake pit motore. Wong-wong sing numpak motor uga mandheg banjur padha ngroyok Rukma Nurcahyanto. (Purnomo, PS:45.2013:20)

Pethikan ing nduwur nuduhake Eka Jaya Wiguna pengin nggayuh pepenginan kanthi cara kang nggegirisi banget. Tindak aniaya iku mau minangka salah sawijine tindak kriminal. Dheweke nglakoni tindak aniaya marang Rukma Nurcahyanto sing dirasa ngalang-alangi pepenginan supaya dadi direktur utama. Kamangka minangka pemimpin tumindak kang kaya mangkono ora samesthine dilakoni. Para pemimpin kudune bisa nggayuh pepenginan iku mau kanthi cara kang becik.

c. Rebutan Panguwasa kanthi Cara Nyulik (Panculikan)

Panculikan yaiku nyolong utawa minggatake wong (Atmodjo, 1996:297). Nyulik kalebu tumindak kriminal kanthi cara nggawa sawijining pawongan ngemu unsur pamaksan. Kurban panculikan kasebut disindhemake ana ing papan tartamtu kang tamtune dipangrekadayani amrih ora ana kang meruhi. Bab kang njalari tumindak iki bisa uga karana faktor ekonomi lan politik.

Kaya dene faktor politik, bab iki munjerake marang sipate panguwasa. Sajroning cerbung *Ngoyak Lintang* iki, paraga Priyatama kang dadi kurban panculikan, amarga Priyatama dianggep ngalang-alangi niyate kanggo njegal Widyarningsih, salah sawijining calon direktur utama PT Kartika Jaya Pribadi Grup. Priyatama dianggep ngalang-alangi amarga Priyatama minangka tangan tengene Widyarningsih. Dheweke dipercaya dening Widyarningsih amarga pinter lan sugih pengalaman. Bab kuwi sing ndadekake calon liyane ngrasa kuwatir yen Widyarningsih bakal menang lan nglungguhi jabatan direktur utama PT Kartika Jaya Pribadi Grup. Upama Priyatama diculik, Widyarningsih bakale nglumpruk amarga ora ana maneh kang nyengkuyung. Mula Priyatama kang dadi korban panculikan. Cuplikane kanthi dramatik kaya ing ngisor iki.

Priyatama pancen nembe ngalami kahanan kang ora nyenengake. Nalika dheweke arep bali menyang apartemene, ana ndalan diculik samobile dening wong-wong kang ora genah. Priyatama isih kober telpun Widyarningsih, nanging banjur ora ana wektu kanggo omongan, awit wis kebacut dipulasara dening wong-wong kang nyulik dheweke. Ing njero mobile dhewe, Priyatama sirahe disrungkup kain ireng, satemah ora ngerti lor lan kidul. Banjur digawa menyang sawijining papan ing wewengkon Pucang Sawit, laladan Sala sisih wetan. (Purnomo PS:47.2013:19)

Cuplikan ing ndhuwur bisa dideleng yen Priyatama dadi kurban panculikan. Dheweke diculik lan dipulasara kanthi sirahe disrungkup kain ireng, saengga ora weruh lor lan kidul. Kaya kang wis diandharake ing ndhuwur yen kurban panculikan kasebut disindhemake ana ing papan tartamtu kang tamtune dipangrekadayani amrih ora ana kang meruhi. Paraga Priyatama uga disindhemake ing wewengkon Pucang Sawit, laladan Sala sisih wetan supaya ora diweruhi dening Widyarningsih.

Pawongan kang nglakoni tumindak panculikan kasebut yaiku Eka Jaya Wiguna lumantar preman-preman bayaran. Dheweke ngongkon preman-preman iku mau supaya nyulik Priyatama saperlu kanggo ngrebut kalungguhan. Upama Priyatama kasil diculik, tamtu Widyarningsih ora disengkuyung maneh karo pawongan kang pinter lan sugih pengalaman kuwi. Bab kuwi digunakake Eka Jaya Wiguna kanggo ngrebut kalungguhan. Gambaran ngenani paraga kang nglakoni

tumindak panculikan bisa dideleng ing cuplikan ngisor iki.

Nalika moderator nyoba nyidhem swasana, lawang ruwang rapat menga. Ana pawongan telu mlebu ruwangan. Priyatama ana ngarep, ditutake wong loro kang pawakane gedhe dhuwur, sing siji nganggo jaket ireng, sijine nganggo jaket werna soklat. Priya loro gedhe dhuwur kuwi pulisi, nyedhak lan nyekel Eka Jaya Wiguna karo kandha menawa Eka Jaya Wiguna awit nindakake panculikan lan tindak aniaya marang Priyatama. Ngerti kahanan kuwi Kartika Indri Pawestri lemes ragane, banjur semapat. Enggal diupakara lan digawa menyang rumah sakit. (Purnomo PS:49.2013:19)

Cuplikan ing ndhuwur bisa dideleng Eka Jaya Wiguna kang nglakoni tumindak panculikan lumantar preman-preman bayaran. Saben tumindak mesthi ana piwalese. Semono uga Eka Jaya Wiguna, dheweke wis nglakoni tumindak panculikan banjur kabeh tumindake diweruhi dening pulisi. Mula dheweke oleh piwalesan saka tumindake kasebut, yaiku dicekel dening pihak kepulisian amarga kasus panculikan lan tindak aniaya marang Priyatama.

d. Rebutan Panguwasa kanthi Cara Golek Dukungan

Golek dukungan ing ilmu politik sinebut *koalisi*. Tembung *koalisi* nduweni teges taktik politik kanthi cara nglumpukake pawongan saperlu kanggo menehi panyengkuyung lan nolak kalungguhane pawongan liya (Moenir, 1988:325). Cara kasebut digambarake sajroning cerbung *Ngoyak Lintang*, nalika pemilihan direktur utama PT Kartika Jaya Pribadi Grup kang calon yaiku Kartika Indri Pawestri lan Widyaningsih.

Sadurunge dicritakake nalika iku ana udheng ing perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup jalaran para direktur ora percaya maneh marang kepemimpinan Kartika Indri Pawestri. Mula para direktur iku mau gawe petisi arep ngganti pimpinan utawa direktur utama Kartika Indri Pawestri karo Widyaningsih. Kanggo nggayuh kalungguhan iku mau para calon direktur utama, yaiku Kartika Indri Pawestri lan Widyaningsih nggunakake cara golek dukungan kanthi jumlah saham. Ing kene Kartika Indri Pawestri disengkuyung saham 40% dene Widyaningsih disengkuyung saham 35%. Mula bakal dianakake *voting* dening para direktur kang nduweni saham.

Para direktur kang nduweni saham nggunakake wewenange kanggo weneh hak swara utawa *voting* kanggo milih pimpinan loro iku mau. Paraga kapisan kang nduweni saham yaiku Kinar Wati. Dheweke minangka bojone Eka Jaya Wiguna ateges anak mantune Kartika Indri Pawestri. Senajan anak mantu nanging dheweke uga nduweni saham, mula dheweke bisa menehi hak swarane kanggo milih direktur utama. Ing kene Kinar Wati menehi dukungane kanggo Kartika Indri Pawestri. Cuplikane bisa dideleng ing ngisor iki.

“Sanadyan dakkira kabeh wis ngerti sapa aku, nanging amarga iki swasana formal mula aku

bakal nepungake awakku. Aku Kinar Wati, ing Kartika Jaya Pribadi Grup aku duwe saham limang persen,” Kinar Wati nyawang kabeh kang ana ruwangan kuwi, rada suwe nyawang Eka Jaya Wiguna, banjur nyawang Kartika Indri Pawestri, sing pungkasan nyawang Widyaningsih.

Widyaningsih mesem lan manthuk kurmat. Kinar Wati uga manthuk.

“Aku uga duwe hak swara ing patemon iki, mula saka kuwi, sawise dakjumat kanthi permati, aku nyengkuyung..., ibu Kartika Indri Pawestri!” Kinar Wati kandha mantep.

(Purnomo, PS:48.2013:20)

Pethikan ing ndhuwur nggambarake paraga Kinarwati kanthi saham limang persen kanggo milih lan menehi dukungan marang Kartika Indri Pawestri. Saliyane paraga Kinar Wati, paraga kang nduweni saham yaiku Indri Jayanti. Dheweke minangka anake Jaya Pribadi sing nomer telu wis omah-omah karo Wanandi Kusumaningrat, pengusaha mudha saka Yogyakarta, saiki padha manggon ing Negara Kanada, ngemonah mall lan minimarket waralaba. Indri Jayanti nduweni saham sepuluh persen. Cuplikane bisa dideleng kaya ing ngisor iki.

“Dakkira aku durung telat. Aku uga duwe hak nggunakake swaraku. Aku duwe saham sepuluh persen. Minangka tanggung jawabku marang perusahaan aku uga kudu nemtokake sikepku. Sikepku ora adhedhasar gegayutan kaluwarga, nanging adhedhasar sikep professional minangka pelaku bisnis,” Indri Jayanti nandhes anggone omongan.

“Aku nyengkuyung Widyaningsih!” tembung mantep.

(Purnomo, PS:48.2013:20)

Pethikan ing ndhuwur nuduhake paraga Indri Jayanti wis nggunakake hak swarane kanggo milih pimpinan utawa direktur utama. Bedane karo Kinar Wati, yen Kinar Wati milih Kartika Indri Pawestri dene Indri Jayanti milih lan menehi dukungan marang Widyaningsih. Saliyane Indri Jayanti, isih ana maneh paraga kang milih Widyaningsih. Paraga kuwi yaiku Westri Jayanti.

Westri Jayanti minangka anak ragile Jaya Pribadi. Senadyan isih mudha nanging dheweke uga nduweni saham kaya kangman lan mbakyune. Jalaran dheweke nduweni saham mula dheweke uga nduweni wewenang lan hak swara kanggo milih pimpinan utawa direktur utama perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup. Gegambarane Westri Jayanti kang menehi hak swarane bisa dideleng sajrone cuplikan iki.

“Sahamku kang gunggungane ana sepuluh persen daknggo nyengkuyung mbak Widyaningsih. Matur nuwun. Aku pamit sisan, ana jejibahan kang kudu dakrampung,” Westri Jayanti enggal metu saka ruwangan rapat. (Purnomo, PS:48.2013:47)

Saka iku mau Westri Jayanti nggunakake sahame sing sepuluh persen kanggo nyengkuyung Widyaningsih.

Panyengkuyung kang diwenehake dening paraga-paraga kang nduweni saham mau nemtokake yen Kartika Indri Pawestri oleh dukungan patang puluh lima persen, dene Widyarningsih oleh dukungan seketlima persen. Mula *voting* saka direktur kang nggunakake sahame kanggo menahi dukungan marang saben calon direktur utama bisa ditemtokake yen direktur utama perusahaan Kartika Jaya Pribadi Grup yaiku Widyarningsih.

Bab katelu sing dijlentrehake yaiku sesambungan konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo karo realitas sosial sajrone bebrayan. Sadurunge wis kaandharake panliten iki nggunakake tintingan sosiologi sastra miturut pamawase Ian Watt kanthi nengenake babagan kaca pangilone bebrayan. Sajrone crita sambung sing ditliti iki ditemokake maneka warna realitas sosial sajrone bebrayan. Realitas sosial sing nduweni gegayutan karo konflik ing jagate pakaryan sing ana sajrone crita sambung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo yaiku otorisasi pemimpin, rebutan kuwasa, lan Nyogok (suap). Realitas-realitan sosial mau bisa ditemokake ing media cetak, elektronik, lan data-data sosial liyane.

PANUTUP

Dudutan

Pakaryan minangka reroncening tumindake manungsa kanggo nggolek lan mikolehi samubarang supaya bisa nyukupi kabutuhan nalika urip. Ing jagate pakaryan minangka wadhah kanggo sosialisasi antarane pawongan. Pawongan sajrone jagat pakaryan kudu bisa srawung lan sosialisasi kanthi becik supaya ora nuwuhake anane konflik ing jagate pakaryan.

Saka asile analisis data sing wis ditindakake ing bab sadurunge bisa didudut menawa ing jagate pakaryan mesthi ana maneka warna perangan. Perangan kang utama yaiku karyawan kang kaperang dadi loro, anane pemimpin lan andhahan.. Pemimpin lan andhahan padha-padha nduweni wewenang. Pemimpin nduweni wewenang mimpin lan ngatur para andhahane. dene para andhahan nduweni wewenang weneh panemu. Kekarone kudu lumaku kanthi slaras. Upama kelorone ora lumaku kanthi slaras tujuwan kang dipenginake ora bisa kagayuh kanthi lancar saengga bisa nuwuhake konflik.

Konflik ing jagate pakaryan akeh banget wujud. Ing cerbung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo iki tinemu wujud konflik yaiku 1) anane saingan kerja. Saingan pancen wis lumrah dumadi ing jagate pakaryan. bab iki ditujokake supaya para pawongan kang makarya luwih semangat maneh anggone makarya. Nanging saingan kanthi cara kang ala sing bisa nuwuhake perkara; 2) pemimpin kang otoriter, bab iki bisa nuwuhake perkara amarga para pemimpin sekarepe dhewe lan ora mikir apa akibat kang bakal ditemahi mligine tumrap para andhahane; 3) rebutan panguwasa, tumindak iki bisa dadi perkara yen dilakoni kanthi cara kang ala yaiku kanthi cara kang licik; 4) nyogok (suap), tumindak iki wis njamur lan angel banget diilangi.

Konflik-konflik ing jagate pakaryan sajrone cerbung *Ngoyak Lintang* anggitane Al Aris Purnomo dikarepake bisa menahi gambaran ngenani maneka

kasunyatan kang ana sajrone bebrayan. Sarana gegambarane pakaryan lan konflik sajrone jagat pakaryan, realitas sosial katon nyata lan urip.

Pamrayoga

Adhedhasar analisis kang diandharake, panulis nduweni pangarep-arep supaya tulisan iki bisa nambah pangerten tumrap panulis lan pamaos, kanggo nambah kawruh ngenani sastra lan panliten sastra. Panliten iki mligine ngrembug babagan gegambarane pakaryan, wujud dredah ing jagate pakaryan, lan gegayutane karo realitas sajrone bebrayan. Panliten iki uga dikarepake kanggo referensi panliten-panliten liyane kang saemper, saengga bisa nggandharake tintingan kang luwih jembar lan luwih jero kawruhe.

Saliyane iku, panulis uga nduweni pepenginan supaya tulisan iki nduweni paedah kanggo nyengkuung supaya kasusastran Jawa bisa ngrembaka, menahi pamawas ngenani pangetrepe tintingan sosiologi sastra, lan minangka bahan informasi yen sajroning riptan sastra iku kinandhut piwulangan kang migunani kanggo panguripan.

DAFTAR PUSTAKA

- Aminudin. 2004. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Bandung: Sinar Baru Algensindo
- Endraswara., Suwardi. 2010. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: CAPS
- Faruk, Hk. 2010. *Pengantar Sosiologi Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Hutomo, Suripan Sadi. 1975. *Telaah Kesusastraan Jawa Modern*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan
- Kartono, Kartini. 1998. *Pemimpin dan Kepemimpinan*. Jakarta: PT. Raja Grafindo Persada.
- Koentjaraningrat, dkk. 1984. *Kamus Istilah Antropologi*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan
- Moenir, AS. 1988. *Kepemimpinan Kerja*. Jakarta: Bina Aksara.
- Nurgiyantoro, Burhan. 2005. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press
- Poerwadarminta, W.J.S. 1994. *Baoesastra Djawi*. Djakarta: Djambatan.
- Ratna, Nyoman Kutha. 2011. *Teori, Metode, dan Teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar
- Soekanto, Soerjono. 1990. *Sosiologi Suatu Pengantar*. Jakarta: CV.Rajawali.
- Suwarni. 2010. "Citra Pemimpin Bangsa dalam Pustaka Jawa" sajrone <http://likadbudi.uny.ac.id>. Diakses tanggal 30 Mei 2010.
- Suwarni. 2013. *Sastra Jawa Pertengahan*. Surabaya: Perwira Media Nusantara (PMN).

Wellek, Rene dan Austin Werren. 1990. *Teori Kesusastraan*. Jakarta: PT Gramedia

Wisadirana, Darsono. 2005. *Sosiologi Pedesaan*. Malang: Penerbitan Universitas Muhammadiyah Malang.



UNESA
Universitas Negeri Surabaya